

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Henrik Yde

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Mange paa Haand har Fingre fem”

ved Stine Guldahl Holst

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Israel Levin og skolebogen
- 3 Håndskriftsprøverne
- 4 Modtagelse
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

I februar 1845 sendte Israel Levin en indbydelse ud til en skare af fremtrædende danske mænd og kvinder, hvori han bad dem aflevere en prøve på deres håndskrift i form af en kort tekst, der skulle “være bestemt for den voxnere Ungdom, hvem det, under Øvelsen i Skriftlæsning, tillige skulde gjøre bekjendt med Samtidens meest fortjente Navne i Indskrifter, som kunde indpræge sig i den Unges Sind” (Levin 1846, s. [I]). Grundtvig besvarede indbydelsen med den lille poesi “Mange paa Haand har Fingre fem”, som blev en del af *Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter i lithographerede Facsimiler. Til Brug ved Skriftlæsning i Skolerne*.

2 Israel Levin og skolebogen

Sprogmanden Levin var særligt interesseret i det danske sprog fra 1500-tallet og frem, og han havde forud for håndskriftsalbummet udgivet værket *Dansk Lydlære og Dansk Kjønslære* (1844), der var tænkt som en del af et større værk, *Haandbog i det danske Sprogs Grammatik, nærmest bestemt til Selvstudium* (1844), som dog aldrig blev fuldført. Håndskriftsalbummet blev i følge Levins forord til på opfordring fra en unavngiven gejstlig i København, der ønskede et værk, som kunne opøve ungdommen

i læsningen af håndskrift (s. [I]). Albummet består af 90 håndskriftprøver fra indflydelsesrige personer inden for forskellige grene af videnskaben, fra den politiske arena og den kunstneriske scene. Således findes der bidrag fra eksempelvis Tage Algreen-Ussing, Adam Oehlenschläger, Japetus Steenstrup, H.C. Ørsted, N.L. Høyen, Johan Nicolai Madvig og Balthasar Münter. Levin havde skrevet ud til omtrent 130 notabiliteter og udbedt sig skriftprøver. De fleste udfyldte den medsendte blanket med deres skriverier, mens enkelte venligt afslog, heriblandt Levins egen arbejdsgiver Søren Kierkegaard, som han var sekretær og korrekturlæser for. Kierkegaard skrev om sit afslag:

Min gode Levin!

Dette lader sig slet ikke gjøre, Jeg er for gl. til at skrive Skrivebog for min egen Skyld, og om min Haandskrift end som Øvelses Opgave for en læsende Ungdom kunde komme i Betragtning, saa vil det ikke tiltale mig at skrive Kladder for Kladdens Skyld; et saadant Kladderie kunde let blive Kludderie.

Deres ærbødige

S. Kierkegaard

(Søren Kierkegaards Skrifter 2012, bind 28, s. 334)

For at bogen kunne være det bedst mulige redskab til opøvelse af håndskriftslæsning, ønskede Levin at fremstille håndskriftsprøverne i en stigende sværhedsgrad. Han måtte dog sande, at det blev for vilkårlig en organisering, og derfor endte han med at overlade det til den enkelte lærer at finde en passende læserækkefølge, mens han selv nøjedes med en alfabetisk ordning efter bidragyderne (s. [II]).

3 Håndskriftsprøverne

Bidragyderne bliver i indbydelsen til albummet opfordret til at lade teksten afspejle deres virke i samfundet. Langt de fleste skriftprøver indfrier det ønske, således har eksempelvis balletmesteren, August Bournonville, skrevet om børnenes glæde ved ballet, journalist og bladredaktør Jens Giødward skrevet om pressens indflydelse på folkestemningen, og den islandske oldforsker Finnur Magnússon oversat et stykke islandsk poesi.

Grundtvigs bidrag er digtet “Mange paa Haand har Fingre fem”, hvori han præsenterer sig selv som en mand, hvis hovedbidrag til samfundet er sket med pennen ved pulten. Samtidig opfordrer han ungdommen til at dygtiggøre sig i deres foretrukne håndværk fremfor at lade sig forføre af et opblæst fint virke uden tjenligt formål. Han fremhæver indledningsvist det jævne folks håndværk ved skovlen, greben, silken og rebet fremfor sit eget, da han “kun [har] Fingre til en Pen” (strofe 1, vers 5). Han slutter digtet af med en metakommentar om sin egen håndskrift som både skæv og kluntet, men dog læselig for den, der giver sig tid.

4 Modtagelse

Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter i litographerede

Facsimiler blev anmeldt i flere af landets aviser. I *Flyvepostens* anmeldelse fra 23. januar 1846 er Grundtvigs bidrag optrykt i sin fulde længde sammen med P.C. Stemanns og J.L. Heibergs bidrag. Anmelderen hæfter sig ved muligheden for at kunne sammenligne karakter og håndskrift hos bidragsyderne og konstaterer i forlængelse deraf, at Stemanns skrift er “fast og tydelig”, Heibergs “ziirlig” og Grundtvigs “temmelig utydelig” (*Flyveposten* 1846, nr. 19, sp. [3 f.]). Digtet fra Grundtvig blev også bragt i *Nordisk Literatur-Tidende*, hvor anmelderen betegner det som “høist passende og tillige karakteristisk” (*Nordisk Literatur-Tidende* 1846, nr. 4, sp. 27).

Håndskriftsalbummet fik også sin plads i det satiriske blad *Corsaren*, som bl.a. muntre sig over, hvad verden dog har stillet op før denne udgivelse:

Men det er grulig sørgeligt, at Hr. Levin og hans indsigtsfulde Mænd ere komne næsten 6000 Aar for sildig til Verden. Thi nu have alle de Millioner Mennesker, der ere døde siden Verdens Skabelse, maattet gaae i deres Grave, uden i den voxnere Ungdom at være blevne øvede i Skriftlæsning. Hvorledes have alle disse Millioner baaret dem ad med at læse hinandens Breve? Tanken svimler, naar den seer ned i al denne Vankundighed, hvoraf Levin og hans indsigtsfulde Mænd have udrevet Menneskeslægten (*Corsaren* 1846, nr. 280, sp. 8 f.).

5 Anvendt litteratur

- *Corsaren* (1846), nr. 280, 30. januar. København.
- *Flyveposten* (1846), nr. 19, 23. januar. København.
- Kierkegaard, Søren (1994-2012) *Søren Kierkegaards Skrifter*, udg. Niels Jørgen Cappelørn m.fl., bind 1-28. København.
- Levin, Israel Salomon (1844) *Dansk Lydlære og Dansk Kjønslære*. København.
- Levin, Israel Salomon (1844) *Haandbog i det danske Sprogs Grammatik, nærmest bestemt til Selvstudium* [1. hæfte]. København.
- Levin, Israel Salomon (1846) *Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter i lithographerede Facsimiler. Til Brug ved Skriftlæsning i Skolerne*. København.
- *Nordisk Litteratur-Tidende* (1846), nr. 4, 25. januar. København.
- *Søren Kierkegaards Skrifter*, se Kierkegaard, Søren (1994-2012).